

SUNDQVIST, GUSTAF

Arbetstiden inom affärsvärlden : Affärspersonalens stora livsfråga

Stockholm : Hugo Asp i distr.
1903

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

0

Polit. ekon.
arb. fr.
624

ARBETSTIDEN INOM AFFÄRSVÄRLDEN

AFFÄRSPERSONALENS STORA LIFSFRÅGA.

MED HÄNSYN TILL UTLÄNDSKA FÖRHÅLLANDEN, SAMT SEDD
UR SYNPUNKTEN AF PRAKTISKT GENOMFÖRBAR
FÖRKORTNING OCH REGLERING.

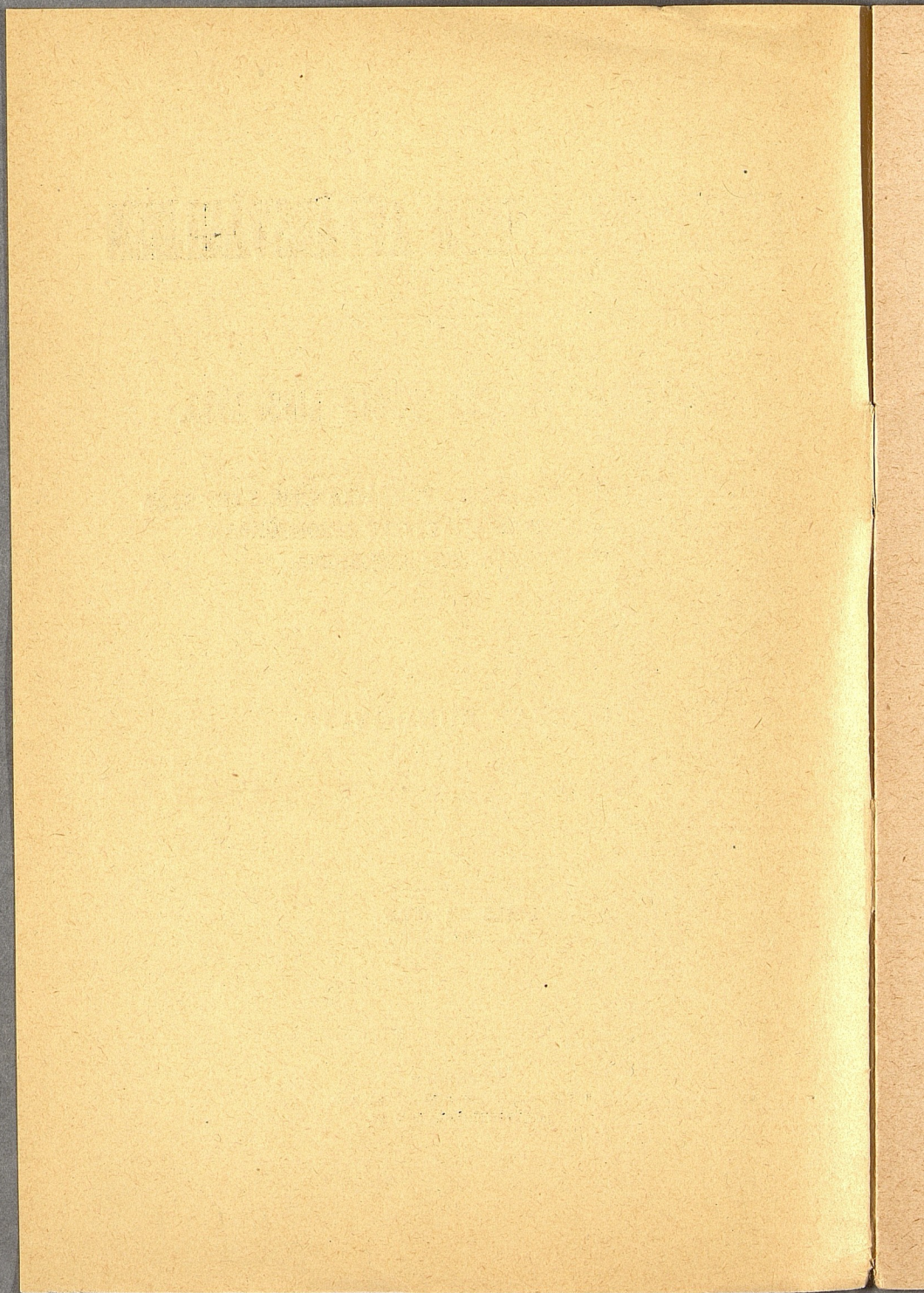
AF

GUSTAF SUNDQVIST,
HANDELSBITRÄDE

PRIS 25 ÖRE.

STOCKHOLM
I DISTRIBUTION HOS HUGO ASP,
JAKOBSBERGSGATAN 27.

1903.

Arbetstiden inom affärsvärlden

Affärspersonalens stora lifsfråga.

Med hänsyn till utländska förhållanden, samt sedd
ur synpunkten af praktiskt genomförbar
förkortning och reglering.

Af

Gustaf Sundqvist,

Handelsbiträde

Stockholm.

I Distribution hos Hugo Asp,
Jakobsbergsgatan 27.

STOCKHOLM 1903,
GULLBERG & HALLBERGS
BOKTRYCKERI.

Den fria konkurrensen.

Den fria konkurrensen — produktionens driffjäder — har, under vår rastlösa utveckling, skapat en otalig mängd missförhållanden inom snart sagt all produktiv verksamhet. Krafvet på en inskränkning och lagstiftning mot konkurrensens ytterligheter är en i våra dagar allt mer insedd nödvändighet, ty förr eller senare måste effektiva steg tagas för att afvärja de stora olyckor, som skulle blifva följden af en allt för fri ekonomisk utveckling.

Konkurrensen har i stället för att, som dess ändamål varit, låta människans naturliga anlag komma till sin fulla rätt framtingat systemet — den enes död — den andres bröd. Monopol och envælde af ett fåtal har frånrofvat flertalet individer deras individuella rättigheter och fostrat en allhärjande egoism.

Att lagstiftningen till slut måste ingripa och hejda den fria konkurrensens vildaste framfart, kunna vi nu se belysande exempel på från de länder som låtit densamma ostördt få utveckla sina mest fördärfbringande frukter.

I Amerika, trustväsendets förlofvade land, har konkurrensen drifvits till sin spets. Handelskriserna aflösa hvarandra, karteller och trusts behärska produktionen och kunna obehindradt tyrannisera den stora mängden af konsumenter.

I det längsta blundade man för missförhållandena och afspisade anmärkningarne med frasen, att man ej finge inkräkta på den personliga friheten. Oordningen fortsatte, förhållandena blefvo allt mer outhärdliga, och nu först har man i Amerika kommit till insikt om att verket måste kraftigt gripas an för att förhindra de af det personliga själfsvåldet och profitlystnaden uppkomna oegentligheterna. Genomgripande lagförslag äro redan utarbetade och framlagda och komma nog att följas af effektiva reformer. Detta exempel borde äfven följas af de mindre nationerna, ty det vore bättre att i tid skydda sig mot dessa frambrytande tyranniseringsförhållanden än att låta dem fritt få utveckla sig, då de ändå blifva en naturlig följd af den fria konkurrensen. Sverige är äfven ett af de land, som i sin lagstiftning kunde behöfva bestämmelser mot den till ytterlighet gående ekonomiska friheten, ty äfven här kunna vi se ganska oroande följder af densamma.

Jag kan ej närmare ingå på alla dessa variationer af hvad man kallar illojal konkurrens utan vill, med ofvanstående inledande ord, öfvergå till ämnet, hvilket är: Affärernas stängningstid samt de åtgärder som böra vidtagas för en praktisk genomförbar förkortning och reglering af arbetstiden inom affärerna.

Kortare arbetstid inom affärerna.

Medgifvanden och invändningar.

Handeln är: Distributionen eller fördelningen af de ekonomiska förnödenheterna.

Inom all produktiv verksamhet kan den ekonomiska principen tillämpas, nämligen: Största möjliga resultat med minsta möjliga ansträngning och uppoffring. Denna lag skulle naturligtvis äfven vara gällande inom handeln.

Men huru är förhållandet?

Minsta möjliga resultat med största slöseri af arbetskraft; se där ett system, som den fria konkurrensen framtvingat inom affärsvärksamheten. Ty slöseri af arbetskraft må väl det kallas att vara tvingad att stå i en affär i fjorton timmar, då det arbete, som där utföres, mycket väl kunde försiggå på tio. Alla inom affärer anställda personer veta och kunna intyga, att det produktiva arbete, som uträttas inom en affär, kunde med största lätthet försiggå på två tredjedelar af den tid som nu åtgår till arbetets utförande.

Det kan således ej nog betonas hvilken planmässighet och ordning en förkortad arbetstid skulle medföra inom affärerna. Alla de långa stunder, som nu tillbringas utan sysselsättning, skulle försvinna, arbetet skulle fortgå med lif och intresse samt i mera jämnt tempo än under nuvarande förhållanden.

Hvilka äro då de bestämmande faktorer af affärernas stängningstid?

Kunderna, svarar kanske någon gammal erfaren handlande.

Nej, då handlandena själfva förklara kunderna som det ondas rot, så är detta antingen svepskäl eller — ett stort misstag. Egentligt sedt är ej allmänheten någon bestämmande eller fordrande part. Visserligen kan det finnas personer som nog tycka att det är bekvämt, att midt i natten få köpa sig en cigarr eller dylikt, som de annars mycket väl kunnat köpa på dagen. Men, för det första äro dessa en så ringa procent af konsumenterna att de icke ens skulle behöfva omnämnas. För det andra, kan det ju ej ligga någon moral eller reson uti, att några få undantagsmänniskor skola sägas vara bestämmande på tio-ja hundra tusentals personers arbetstid.

Ett säkert bevis på att allmänheten ej är orsaken till affärernas sena stängning kan ses på de mindre orter, där konkurrensen ej är så skarp, och handlandena lyckats åstadkomma enighet uti att stänga sina affärer redan kl. 7 e. m. Där denna tidiga stängning tillämpats, har aldrig hörts något klander eller någon protest af allmänheten mot detta tillvägagångssätt.

De mindre affärerna, mjölkmagasinen m. fl., hafva ofta framställts såsom varande största hindren för en tidigare stängning. Mycket berättigadt kan nog äfven ligga i detta men, som senare skall visas, måste äfven magasinsinnehafvarne följa med tidens kraf och stänga sina affärer i rätt tid, såvida de fortfarande vilja existera.

Hvad slutligen angår klandret mot handlandena själfva för deras efterblifvenhet och bristande humanitetskänsla, så har nog äfven detta sina skäl. Många gamla handlande

finnas ju, som arbetat sig upp under tryckta förhållanden och som själfva knappast unna sig en minuts hvila, mycket mindre sina biträden.

Men nya tider, nya seder. Människans bildningskraft och kulturella behof måste äfven tillfredsställas. Det är ej nog med att arbeta, äta och sofva, hvar och en måste erkänna, att nog har människan högre uppgifter än de rent slaviska, de rent materiella.

Då handlandena, af den gamla stammen, komma med frasen, att de vilja hafva frihet att stänga sin affär när de behaga, kunna vi svara dem, att frihet hafva de ej, då de stå som slafvar under konkurrensen och det bestående systemet, utan först då detta är afskaffadt kunna de njuta af frihet i ordets rätta bemärkelse. Då blifva de själfva fria, biträdena fria och handeln fri från en af konkurrensens ytterligheter.

Sedan finnas nog äfven en stor del handlande, som ej inse den stora skada som nuvarande oordnade förhållanden åsamka dem, utan tro sig förtjäna mera på detta system. Om dessa blott närmare undersökte, hvad de förlora på att täfla med hvarandra om att hålla sin butik öppen längst, skulle de nog få en annan åsikt om saken. Om de blott kritiskt undersökte, hvad t. ex. endast belysningen af en affär kostar under den tid den mycket väl kunde hållas stängd, skulle de häpna öfver den förlust de dagligen göra på den långa arbetstiden. Allmänhetens konsumtion bestämmer mängden af varor som skola distribueras. Denna är en gång för alla bestämd och kan ju ej ökas äfven om affärerna hållas öppna hela dygnet om. Hvarför då ej stänga sin affär tidigare, då försäljningen blir densamma och omkostnaderna mindre?

Ja, då de icke äro tvungna så — — —

Men det måste ställas så till, att både dessa bakåtsträfvande handlande och magasininnehafvare äro tvungna att stänga sina affärer på bestämd tid.

Och huru skall detta låta sig göra? Jo därigenom, att biträdena mangrant bilda och ingå i sina föreningar och tillsammans med de klarsynta och framåtsträfvande principalerna föra fram frågan. Den allmänna opinionen bör bearbetas för frågan, så att denna slutligen kan föras fram i riksdagen och på lagstiftningens väg blifva tillfredsställande löst.

Handelsbiträdenas nuvarande ställning.

I Sverige och utomlands.

I genomsnitt, samt jämfördt med andra länder, kan om Sveriges handelsbiträden sägas, att de stå på en lägre bildningsnivå än deras ställning och fack fordrar.

Den polerade ytan, den konstlade, till öfverdrift gående känslösa artigheter har inlärts (i detta fall kunna de täfla med hvilken parisare som helst) och verkar maskinmässigt. Men en mera djupgående teoretisk känedom om sitt fack och de allmänna företeelserna inom detsamma samt klassmedvetenhet och medborgerligt intresse för den värld i hvilken vi lefva, alla dessa saker stå de i det stora hela främmande för.

Man kan dock ej alls förundra sig öfver detta, då man närmare undersöker under hvilka förhållanden de

svenska biträdena arbeta, ty det finnes knappast någon klass, som är så vanlottad i fråga om tillfällen att få sina fackliga och allmänbildande kraf tillfredsställda som just handelsbiträdena. Som ett belysande exempel på detta, vill jag skildra ett speceri- eller viktualiehandelsbiträdes ställning i Stockholm, den plats, där ytterligheterna framträda skarpest och där en omgestaltung mest vore af nöden.

Affärerna öppnas vanligen kl. 8 f. m., till och med förr i vissa stadsdelar. Arbetet fortgår så hela dagen med afbrott vid måltiderna, men måltidsrasten blir sällan på bestämd tid och oftast knapp och otillräcklig. Framåt kl. 8 aftager arbetet för dagen. De efterföljande timmarna har man tid att se alla dessa skaror af fria och lyckliga människor passera förbi butiksfönstret, och refleksionen blir då ovillkorligen: »Hvarför kunna ej handelsbiträdena också få en rimlig arbetstid och tillfälle att skaffa sig någon gedignare kunskap eller förströelse?»

I några stadsdelar stängas affärerna vintertiden kl. 9 e. m. alla dagar utom lördagar, men återigen i utkanterna af staden och i vissa stadsdelar hållas de öppna till kl. 10—11, och de mindre affärerna ännu längre. — Anmärkas bör dock att på senare tiden har åstadkommits tidigare stängning under sommarmånaderna. Alltså kl. 9—10 eller i värsta fall kl. 11 e. m. äro biträdena lediga att gå på föreläsning, på teatern eller att, som andra fack, diskutera politiska eller fackliga frågor. Då uppstå ett par hinder. Det första, att intet af det uppräknade, till följd af den sena timman, är tillgängligt; det andra, att handelsbiträdena, liksom andra människor behöfva hvila. Allt får således lämnas åsido för regeln, arbeta — sofva. Göres någon gång undantag från denna regel, så

blir det i vanligaste fall att titta in på något ställe där de efter dagens mödor och besvär få trösta sig med — punschglaset.

Det här sagda gäller i hufvudsak speceri- och viktualiehandelsbiträdena och dessa äro ej sämst lottade, ty ännu orimligare förhållanden råda inom flere andra brancher. Om man blott tänker sig de kvinnliga biträdenas ställning, som äro anställda i brödbodarna i Stockholm, så skall man vara erkereaktionär för att ej erkänna att förhållandena äro rent omänskliga. För dessa biträden är arbetstiden vanligen 16 timmar 4 dagar i veckan, öfriga två dagar 17 timmar. Icke ens på söndagen äro de fria. Det är helt enkelt en skam för vårt samhälle att en sådan utsgning af arbetskraft skall opåtalt få existera. Förhållandena påminna mera om antikens slafveri, än det upplysta 19:de århundradet.

Kan nu ej den konsumerande allmänheten inom denna branch göra sina uppköp på dagen, så må det väl ställas så till, att biträdena i dessa affärer få utbytas och hafva en del af dagen fri, ty att behöfva arbeta i 16 à 17 timmar dagligen, för att nödortfigt draga sig fram, är väl ändå något för mycket.

Om vi härmed öfvergå från dessa förhållanden (hvilka speciellt för Stockholm ej äro någon svartmålning) och undersöka de tyska biträdenas ställning, se vi genast en stor skillnad på arbetsförhållanden och som en följd däraf afven skillnad på biträdena.

Den tyska lagen om affärspersonalens arbetstid, som vi senare skola återkomma till, har offentligt förbättrat dess ställning. Föreningsverksamheten är ytterst liflig och biträdena sätta sig med stort intresse in i alla socialreformatoriska och politiska strömningar. Likaväl som den

tyska handeln står som ett föredöme för hela Europa, stå också de tyska handelsbiträdena främst såväl hvad fackkunskap som intelligens beträffar.

I England har, sedan lång tid tillbaka arbetats för att förbättra biträdenas ställning. Man kan lätt tänka sig, hvilken lifaktig föreningsverksamhet som utvecklas af de engelska biträdena, då den största kvinnliga biträdesföreningen i London räknar öfver sextusen medlemmar, hvilken summa måste anses mycket stor. Det arbete, som nedlagts på att förkorta arbetstiden, har dock endast på senare tiden börjat gifva hopp om en grundlig reform, nämligen då man begynt agitera för lagstadgad stängningstid. En förening, som på öfvertygelsens väg dock lyckats åstadkomma ganska goda resultat är den, sedan sextio år tillbaka, i London bildade föreningen, Early Closing Association (Föreningen för tidig stängning), hvilken, i synnerhet i norra England, bearbetat den allmänna opinionen och betydligt förbättrat biträdenas ställning. I norra England är arbetstiden inom affärerna vanligen 10 à 11 timmar om dagen samt vissa bestämda måltidstimmar. Föreningen har dock, helt naturligt, ej kunnat åstadkomma någon verkligt varaktig reform och endast i vissa städer och vissa delar af landet har den nått sitt syftemål.

I det fria Amerika, där man, som förut är sagdt, aldrig insett riktigt att på lagstiftningens väg inskränka konkurrensen och den personliga friheten, finnes ej någon lagstadgad stängningstid för affärerna. Men här hafva istället biträdena ingripit och med beundransvärd energi ordnat förhållandena. Stängningstiden för affärerna fastslås och bestämmes i de större städerna i Amerika vanligen på så sätt, att handelsbiträdenas fackförening uppsätter en skriftlig förbindelse om en viss bestämd stängningstid

inom olika brancher, hvilken alla handlandena sedan under-teckna. Dessa förbindelser äro vanligen bindande för ett halft år i sender, efter hvilken tid nya förbindelser ingås. Ofantligt heta strider hafva nog utkämpats innan biträdena nått denna maktställning, men förklaringsgrunden till deras motståndskraft ligger däruti, att de, såsom de engelska biträdena, hafva byggt sina organisationer på en demokratisk grund och arbetat efter proletarietets principer. En rätt klassmedvetenhet för alltid till ett sundt framåt-skridande, hvaremot falsk klassynpunkt leder till overksamhet och försöffning.

Många motsträfviga affärsmän funnos i början äfven i Amerika, mot hvilka utomordentliga kraftåtgärder måste vidtagas. I de flesta fall boykottning, ja, till och med måste ibland, på äkta amerikanskt sätt, ett duktigt kok stryk tillgripas som sista utvägen att få bukt på dessa bakåtsträfvande affärsmän. Numera förekomma dock sällan tvistigheter. Affärerna öppnas i de större städerna vanligen mellan kl. 8 och 9 f. m. och stängas kl. 6 e. m. Lördagar är arbetstiden utsträckt omkring 3 timmar längre.

Som slutomdöme om biträdena utomlands kan sägas, att de, genom sina organisationer tillkämpat sig en för sitt fack välbehöflig bildning och intelligens. De hafva genomdrifvit stora reformer till vinst och nytta för sig själfva, sina principaler samt för handeln i allmänhet.

Man kan därför med visshet uttala den förhoppningen, att skulle en reglering och förkortning af arbetstiden inom affärerna kunna åvägabringas här i Sverige, skulle det verka ofantligt höjande på biträdeskåren, ja, på hela handelskåren, hvilken ju i många fall utgår från den förra. Då vore det äfven de svenska biträdena möjligt, att skaffa sig en inre motsvarighet till sin polerade yta.

Lagstadgad stängningstid inom affärerna.

Exempel från de länder, där den tillämpats.

På grund af svårigheten i, att få en reform, som praktiskt kan tillämpas på alla olika lokala förhållanden, har öfverallt, där frågan, om en lagstadgad stängning, förts fram, denna mötts af intensivt motstånd.

Speciellt för Tyskland, hvars vakna och intelligenta biträdeskår tagit initiativet och fört fram frågan, var en lagstiftning i detta fall ett fullkomligt steg ut i det okända. Oaktadt den tyska lagen ej kan göra anspråk på någon fullkomlighet kan den dock vara af intresse och den belyser på ett ypperligt sätt tyskarnas systematiskt ordnade affärsförhållanden. Den stadgar nämligen:

I öppna försäljningslokaler och därtill hörande skrifrum, kontor och lagerrum, skall åt biträden, elever och arbetare beviljas en samhängande hvilotid af minst tio timmar efter den dagliga arbetstidens slut.

I kommuner, som enligt den senaste folkräkningen hafva mer än 20,000 innevånare, måste hvilotiden i öppna försäljningslokaler i hvilka två eller flere biträden eller elever sysselsättas, vara minst elfva timmar.

Under arbetstiden skola biträden, elever och arbetare hafva en bestämd middagsrast. För biträden, elever och arbetare, som intaga sin hufvudmåltid utom den byggnad, hvori för-

säljningslokalen inrymnes, skall denna rast utsträckas till $1\frac{1}{2}$ timme.

Under den tid då försäljningslokalerna skola vara stängda, förbjudes allt utbudande af varor på offentliga vägar, gator, torg eller andra offentliga platser, såväl i salustånd som medelst kringbäring.

Detta är i hufvudsak de viktigaste bestämmelserna i den tyska lagen angående affärernas stängningstid. Sedan finnes naturligtvis en mängd undantag, då dessa bestämmelser ej behöfva tillämpas.

Att denna lag varit till allmän belåtenhet och nytta kunna vi äfven se exempel på, då enligt i en från Tyskland nyligen ingången underrättelse meddelas, att man nu vore beredd på en ytterligare förkortning af arbetstiden inom affärerna. I en från socialdemokratiskt håll framförd motion i riksdagen föreslås nämligen införande af 8 timmars arbetsdag för industri, handel och kommunikationsväsende med 10 timmar som öfvergång samt viss i lagen bestämd tidpunkt då åttatimmarsarbetsdagen skall införas.

Tyskarnes smak för en detaljerad ordning träder i den nuvarande lagstiftningen på ett i ögonen fallande sätt i dagen. En bestämmelse, som ej under nuvarande förhållanden, på något sätt kan tillämpas i Sverige är förordningen om att hvarje inom affär anställd person skall hafva $1\frac{1}{2}$ timmes middagsrast. I Tyskland hållas affärerna vanligen stängda under den tid då biträdena inta sin måltid. Och kunderna hafva fogat sig därefter.

Ett lagförslag som ännu ej blifvit genomfördt men som är af stor betydelse för de engelska biträdena är ett i Engelska parlamentet år 1902 inlämnadt förslag. I

detta föreslås stängning af affärerna, en dag i veckan kl. 1, tre dagar kl. 7, en dag kl. 9, och en dag kl. 10 e. m. De lokala myndigheterna skola bestämma om dagarna för den olika stängningstiden. Dessutom föreslås i motionen en timmes rast till middag och en half timme till te.

Det engelska lagförslaget och den tyska lagstiftningen hafva för oss egentligt sedt endast den betydelsen att de stå som talande bevis på, hvad en kraftig och målsmedveten reformverksamhet kan skapa. Däremot hafva vi i den lag, som blifvit genomförd i vårt grannland Norge, en förordning, som fullt och helt kan tillämpas på svenska förhållanden. Norska stortinget biföll nämligen år 1900 följande lag:

De kommunala myndigheterna ega å hvarje plats rättighet att fastställa stängningstiden för butikerna under förutsättning att ej två tredjedelar af vederbörande kommuns näringsidkare rösta däremot. Stängningstiden kan bestämmas olika för olika affärer. Öfverträdelse af lagen straffas med böter.

I Kristiania hafva, sedan denna lag trädt i kraft, affärerna stängts kl. 7 e. m. under sommarmånaderna och under vintern kl. 8 e. m. Någon protest från allmänheten öfver denna tidiga stängning har ej försports.

Lagstadgad stängningstid har således, där den tillämpats i praktiken, visat sig vara till allmän belåtenhet och nytta.

Lagstadgad stängningstid för affä- rerna i Sverige.

Ett oafvisligt kraf!

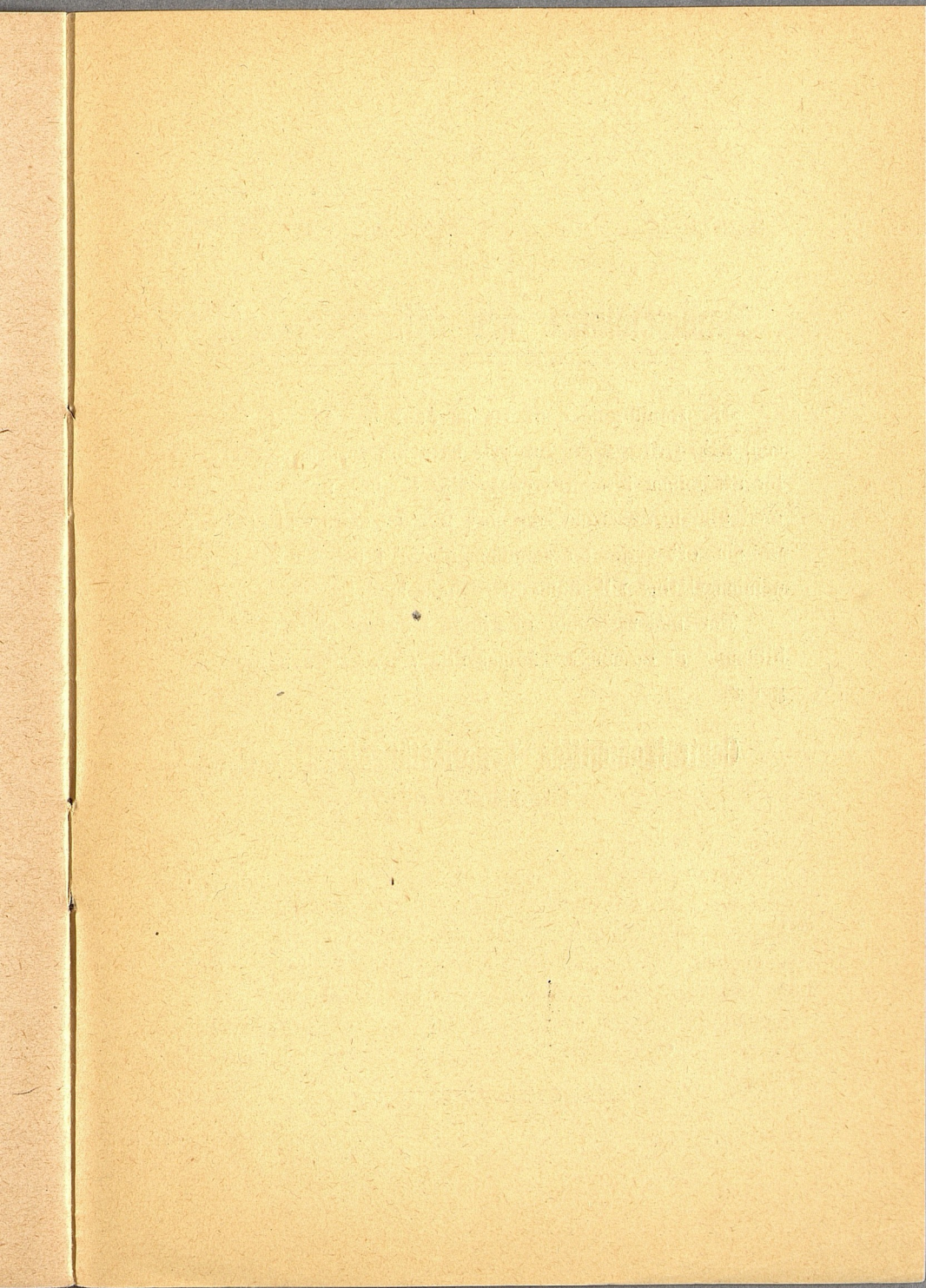
Då vi nu sett de svenska biträdenas omänskligt långa arbetstid och med hvilket godt resultat en tidigare stängning tillämpats utomlands, så uppstår naturligtvis frågan: Kan ej här i Sverige göras något för lagstadgad stängning af affärerna? Jo, utan tvifvel, om blott nödvändigt intresse finnes för saken.

Den norska lagen, som förut beskrifvits, samt att all försäljning af varor utomhus förbjudes under den tid affärerna hålles stängda äro de enkla stadganden, som kunna verka en slutgiltig lösning af den brännande frågan här i Sverige.

Således, nu gäller det för den svenska affärspersonalen att lägga bort den likgiltighetens filosofi, som säger: »Låt verlden ha sin gång. I stället må de slå på larmtrumman utefter hela linien. Agitation, organisation och diskussion, dessa tre faktorer skola lägga affärspersonalens vilja så kraftigt i dagen, att den beaktas af vår lagstiftande församling.

Därför till strid för konkurrensens inskränkning genom lagstadgad stängningstid af affärerna. Därmed vinnes, förbättrade förhållanden för biträdena, befrielse från illojal konkurrens, en ekonomisk vinst för alla handlande, med ett ord, och nationalekonomiskt sedt, en vinst för hela samhället. Alla intresserade på sin post, och ingen skall förvägra oss vår goda rätt och hindra en så välbehöffig reform.

Handelsidkare och affärspersonal!

Då framförandet af en så **stor** och **viktig fråga** som **stängningsfrågan** helt naturligt fordrar samverkan för att kunna föras till en lycklig lösning, uppmanas härmed alla intresserade som inse frågans stora vikt att hvar på sin ort verka för sammanslutning i och för att få en opinionsyttring till stånd öfver hela landet.

För underlättande af arbete i antydt syfte samt vid bildande af föreningar lämnas alla erforderliga upplysningar af

**Centralkommittén i butikstängningsfrågan,
Stockholm 5.**

www.books2ebooks.eu